Arthur Koestler:

B L A N N E T T R A N S P O R T.

F R I L I T T E R Æ R S E R I E No. 2

Til våre lesere.

Det er en stor glede for oss at "Fri litteratur gerått" er blitt så godt mottatt. Det viser at initiativet ikke var forfeilet, og det x viser at undertrykkelse og terror ikke kan utrydde behovet for god kunst.

Vi vil fortsette med å utgi små arbeider av norske og utenlandske forfattere inntil den dag vi har vunnet vårt frie åndsliv tilbake.

Det er dessverre nødvendig å gjenta at heftene skal sirkulere fra hånd til hånd med så liten stans som mulig. Vi har sett at enkelte gjerne ville beholde heftet for seg selv som en morsom kuriositet. Det er ikke meningen. Som alle andre illegale skrifter er også dette hele folkets eiendom og ikke den enkeltes. Det skal sirkulere fritt.

Red.

Arthur Koestler.

Arthur Koestler er en av de interessanteste nykommere i litteraturen nå under krigen. Han er ungarer av fødsel, men behersker både fransk og engelsk som litterært uttrykksmiddel - det siste språk kanskje bedre enn noen annen utlending etter Joseph Conrad. Han har som få andre forfattere av betydning (Hemingway, Malraux) på nært hold opplevd det martyrium som har gått igjennom det siste tiår som følge av et planmessig attentat mot hele den vesterlandske humanitære utvikling. Hans bøker kan med god rett betegnes som "bekjennelser av et barn av århundret". Han har selv vært en av de hemmelig utspionerte og åpent forfulgte, han har vært til pinefulle forhør og sittet i konsentrasjonsleir, var dømt til døden men ble benådet i siste øyeblikk.

Han deltok som korrespondent i den spanske borgerkrig og ble a arrestert og dømt til døden av opprørerne, han var i Frankrike under sammenbruddet og måtte tilbringe en uhyggelig vinter i fransk konsentrasjonsleir. Til sist kom han til England etter en tid å ha gjort tjeneste i den franske fremmedlegion. Hans liv er selve romanen om vår tid, og hans bøker er tatt direkte ut av virkeligheten, selv om de mer eller mindre er omstøpt til skjønnlitteratur.

"Blannet transport" er et kapitol fra hans siste roman "Arrival and Departure". Kapitlet er lagt inn som en frittstående fortelling i romanen og egner seg derfor utmerket til å publiseres som novelle, hvilket også er gjort både i engelske tidsskriftet Horizon og i det franske Fontaine. -"Blannet transport" er skjønnlitteratur. Det kan tenkes at enkelte lesere vil søke beskyttelse bak dette faktum og prøve å trøste seg med at det som fortelles i "Blannet transport" bare er dikt og ikke virkelighet. For en vil jo helst for sin nattesøvns skyld tro at noe slikt aldri har hendt eller kan hende. De grusomheter som daglig utøves i alle okkuperte land er jo også av den art at de er ufattelige for et ganske alminnelig hyggelig menneske. Men en kan få juridisk tilfredsstillende bevis for at de faktisk hender, en kan bli fortalt om dem direkte fra en eller annen som har vært utsatt for dem og bærer merker på kroppen etter dem, likevel kan tanken ikke fatte det ørot hører. Meknismen fungerer ganske enkelt ikke, den var ikke innstilt på slikt. Men det er dessverre nødvendig å trene den opp til å fatte til og med det forferdeligste. Det menneske som skyr å sette seg inn i tidens bestialitet og stritter imot når vogen går ned i de dypeste avgrunnene av menneskelig fornedring, er ikke voksen for den oppgaven å hjelpe til med å rense opp i den augias-stall tyrannene har forvandlet vår verden til. En må grundig lære å kjenne det onde for å kunne ta virkelig standpunkt til det.

Arthur Koestler:

B L A N N E T T R A N S P O R T .

Det fins tog som ikke står i noen togtabell. Men de ruller over hele Europa. Fra 10 til 20 kuvogner, låst igjen utenfra, blir trukket av et gammeldags lokomotiv. Få mennesker ser dem, for de kommer og går om natten. Jeg har reist med et slikt tog.

Jeg har aldri fortalt om det før. De kalles blandede transporter fordi de fører forskjellig slags gods. Vårt tog startet med 17 vogner.

Vi visste ikke hvor vi skulle hen. De åpnet døren ved midnatt og sa: "Følg med". I den halvmørke korridoren stod andre fanger i en lang rekke. De var bakbundet og et langt tau var trukket gjennom "armhenkene", som en guirlander. Da jeg også var klar, ble gåprosessen satt igang til neste celle hvor nye fanger ble bundet til rekken bak meg. Utenfor porten ble vi lastet på en bil og kjørt til jernbanestasjonen. Toget stod allerede inne. 15 kuvogner, alle boltet igjen utenfra. Vognene så døde og forlatte ut, bare lokomotivet hostet og spyttet gnister ut i natten. Vi forsøkte å få rede på hvor vi skulle, men vaktmannskapet svarte at de visste ingen ting, det var en blandet transport. Vi ble stablet på i rekker på perrongen, vaktene for omkring oss med lommelykter, ropte opp navnene våre og skrek til hverandre. Mens dette foregikk, begynte noen å skrike i en av de siste vognene i toget som vi trodde var tom. Vi fikk senere høre at alle de 7 siste vognene var fylt med jøder. Det var et langt, uav-tilrulert skrik som minnet om muezzinens rop fra en minaret. Jeg forstod ikke hva det betydde, men senere var det noen som oversatte det for meg. Slik lød det:

"Hva skal vi gjøre når Messias kommer ? "

Og straks svarte et kor av stemmer fra vognene på en eiendommelig melodi:

" Vi skal glede oss når Messias kommer".

Så spurte den første stemmen:

" Hvem skal danse for oss når Messias kommer ?"

Og den usynlige massen i kuvognene sang:

" David, kongen vår, skal danse for oss,
og vi skal glede oss når Messias kommer."

Imens hadde en eller annen i rekken vår sagt noe, og en soldat sparket til ham i magen så han falt overende og dro med seg alle de andre som var bundet med det samme tau-et. Mens vi kravlet oss opp igjen, spurte stemmen i vognen:

" Hvem skal forkynde loven når Messias kommer?"

En av vakthefalet skrek: "Få dem til å holde kjeft, for Guds skyld," og flere soldater sprang tversover gaten, slo med ba-tongene mot vogndørene, og da det ikke hjalp, tømte en av dem revolveren inn i vognen gjennom ventilens jerngitter." Et øyeblikk ble det stille i vognen, så hørtes noen skrik, og deretter fortsatte sangen styrkere enn før:

"Moses vår rabbi skal forkynde loven for oss,
David, kongen vår, skal danse for oss,
og vi skal glede oss når Messias kommer".

Til slutt ble vi stuvet inn i en vogn, den tredje i rekken fra lokomotivet, skyvedørene ble smekket og låst utenfra. Så en stund rykket det i toget ut par ganger, og så kjørte vi.

Som jeg nevnte inneholdt de 7 siste vognene jøder, d.v.s. to vognlaster "brukbare jøder" som ble ført bort for å bygge befestninger, og 5 vognlaster "ikkebrukbare jøder", gamle og svake mennesker som ble ført bort for å drepes. Dessuten var det to vogner med politiske fanger, deriblant min, to vogner med unge piker som skulle til å rømbordeller, en vogn for offiserer og en for underoffiserer og mannskap, foruten 6 vogner med folk som skulle arbeide i fabrikker og arbeidsleirer.

Om en time eller så stanset toget ved en stasjon og de begynte å skifte ut vogner. En vogn med politiske fanger ble koblet fra og to nye vogner med utenlandske arbeidere ble koblet til. Så fortsatte vi, mens det gamle lokomotivet sprutet gnister ut i natten og det rustne jernet i vognene raslet og klirret som knust porselen. Ved to-tiden stanset vi igjen og skiftingen begynte på ny. Alle vognene med arbeidere ble koblet fra, og nye vogner satt inn, bak de syngende jødene. Disse siste vognene inneholdt kvinner og barn fra en utslettet by hvor alle mennene var blitt skutt eller bortført. Ved neste stasjon satte vi av de "brukbare jødene" og fikk istedenfor en vognlast sigøynere som, etter hva det ble påstått, skulle føres bort for å steriliseres. Alt dette fikk vi greie på ved å lytte etter ropene og kommandoskrikene når vi stanset på stasjonene. Alle stasjonene var merket og ede med vaktmannskap og kulesprøyter på perrongene. Ved hver eneste stasjon skiftet de fram og tilbake som om de lekte "veve vadmel". Det lot til å være en av deres yndlingsleker, kanskje fordi de elsker å organisere. Vi fikk hverken mat eller drikke, jo, kvinnene som skulle til bordellene fikk. Ved hver stasjon ble dørene til vognene deres åpnet noen tommer, latrinene hentet ut og satt tilbake, desinfiserte, deretter ble det satt inn en kurv med store brød og i den ene vognen også en feltkjele med kaffe. Kaffen var til pikene som var utvalgt til offiserene.

Vi kjørte avvekslende forlengs og baklengs. Vi hadde ikke begrep om hvor vi var eller hvor vi skulle hen. Vi satt i bekmørke og uredevende larm. Men like før daggry ble lokomotivet svært anpustent, vi forstod at vi klatret opp i fjellene, mot grensen.

Litt senere stanset vi for alvor i åpent terreng. Vi måtte ha vært ganske høyt til vers på det tidspunkt etter kulden å dømme, og luften i vognen var anderledes enn d.v.s. stanken derinne hadde så å si endret valør. Jeg har glemt å fortelle at vi ikke hadde noen latrine i vognen vår, og vi var så tett sammenpakket at vi bare kunne sitte, ikke ligge, og da vi hele tiden byttet plass for å kunne få en titt gjennom ventilgitteret, trådket vi stadig i hauger av ekskrementer.

Om en stund hørte vi rasling lengst fremme og skjønte at de holdt på å koble fra lokomotivet. Straks etter så vi det tøffe forbi oss på det andre sporet og skynde seg tilbake mot dalen vi kom fra. Det så ut som om det rullet lett og muntert avgårde nå det var blitt kvitt oss. Avskjeden med lokomotivet gjorde oss nedstemte. Like etter grydde det av dag, og vi så at vi var blitt satt igjen på et sidespor ved kanten av et nedlagt kalkbrudd. De kjenner kanskje disse traktene i fjellene våre - det er bare forrevne klipper og kalk og stein, et landskap så dødt som et krater på månen. Etterhvert som det ble lysere, fikk vi øye på de to transportbilene.

De så kjempestore ut og lignet vogner for møbeltransport. De stod alene og så meningsløse ut på veien som førte til kanten av kalkbruddet. Vi hadde hørt rykter om slike biler, men vi visste ingen ting med sikkerhet, eksaustrørene så helt alminnelige ut. De stod i veisvingen, uten et menneske i nærheten, og de slukte lyktene

pekte mot himmelen.

Vi stod i flere timer på dette sidesporet, og ingen ting hendte. Solen steg høyere og klippene og stenene ble opphetet. Luften over sporene begynte å sitre av varme. Stanken i vognen var forferdelig.

Over hodene våre hørte vi noe som krafset og bakket, og etter en stund ble vi klar over at det var hele flokker av svære fugler på vogntakene, antagelig lokket av stanken fra toget. Vi så dem kretse over oss og seile bort mellom klippene. Av og til klaget noen seg fast til ventilgitteret vårt, hakket med sin hårde nebb gjennom sprekkene og flakset med vingene. Jeg har aldri sett slike fugler før; hodene var likeartige og de rynkede halsene minnet om ribbede høns. Vi forsøkte å slå dem ihjel med det vi hadde for hånden, men de klarte alltid å komme seg unna.

Da det etterhvert ble nesten uutholdelig hett, gikk vokterne våre med i kalkbruddet, etter at de først hadde stillet opp en kulesprøyte ovenfor kalkbruddet. De hadde matkurven med seg, og alle formodentlig leir at stod i skyggen hvor vi var utenfor syn- og luktvidde. Og så gikk timene, og det var bare hete, stank, grus og fugler. Først forsøkte vi å komme i kontakt med de andre vognene, for vi trodde at de andre visste mere enn oss om hva som var meningen med denne reisen. Men en måtte skrike svært høyt gjennom ventilen for å bli forstått i nabovognene, for alle ventilene satt på siden av vognene, og da vi hadde skrekket forgjeves en stund, gav vi opp. Hele toget virket dødt eller som om det sov.

Ved middagstid begynte plutselig kvinnene i en av vognene å skrike. Først var det bare en eller to stemmer, siden hele vognlasten. Jeg har hørt menn hyle når de blir pisket, men dette var noe helt annet. Dette skriket børet seg rett inn i hjernen på en og fikk en til å skjelve av lyst til å skrike med av sine lungers fulle kraft og slå hodet i jernveggen. Noen av oss trengte seg fram til gitteret og skrek skjellsord til kvinnene. Om en stund kom vaktmannskapet styrtende opp fra kalkbruddet og skjøt i luften med revolverne sine. De våget ikke å åpne dørene, men hentet en slange fra tenderen, skrudde den til en tank på taket av sigøynervognen og spylte vann på kvinnfolkene til de ble rolige. Vi fikk senere høre at en av dem, en sykepleierske som var blitt dekorert i krigen, hadde smuglet med seg en barberkniv. Det var mange piker i vognen som heller ville dø enn å komme på bordell, men de visste ikke hvordan. Derfor tilbød sykepleierinnen seg å hjelpe dem med å åpne pulsårene, og hadde allerede ordnet det for en 10 - 12 stykker. De satt i et hjørne av vognen og ventet på å dø, og kastet opp, mens andre stod i kø. Men noen var redde for å bli straffet hvis de ikke rapporterte det som foregikk. De hadde gjort innvendinger og kjeklet hele tiden, og til sist prøvde en av dem å ta barberkniven fra sykepleierinnen. Selvmordsgruppen forsvarte henne, og det ble slagsmål, og en av pikene fikk et knivstikk i ansiktet. Hun begynte å skrike, og så stemte de andre også i og hoppet og danset og slo hodene mot veggen.

Da soldatene hadde beroliget pikene med vannslangen, hentet de dem som hadde forsøkt å ta livet av seg, la dem på bakken og forbandt dem. Så ble de bakbundet for at de ikke skulle slite av seg forbindingene med tennene og båret inn i en kupé i vaktmannskapets vogn, som ble låst. Vi så dem da de ble båret forbi vognen vår. De var utmattet og tause nå, bare en av dem hadde fått knebel i munnen.

Etterpå maste soldatene fram og tilbake langs toget, tittet inn gjennom gittrene og ropte at hvis det var noen som var døde og de andre ikke rapporterte, ville hele vognen bli straffet. Da de kom til sigøynernes vogn, stanset de og lo og skrek til hverandre, og så trengte de seg sammen foran gitteret for å titte. I vognen var det

sigøynere av begge kjønn, og da de visste at de skulle steriliseres og ikke hadde så nøye rede på hva det innebar, lå de og elsket hverandre og trodde det var for siste gang. Soldatene oppmuntret dem med rop og skjeon til de ble lei av å stå der. Så gikk de tilbake til leiren i kalkbruddet, og toget ble stille igjen. Heten var nu på det verste.

En times tid senere kjørte en sportsbil med to offiserer fram på veien som førte til kanten av kalkbruddet og stanset bak transportbilen. Soldatene stilte seg på geledd, og offiserene inspiserte dem som om det var en troppereevy. En av dem holdt en liten tale, hvorpå soldatene stilte opp i to geledder, slik at de dannet en alle fra transportbilene til den siste vognen med de "ikke-brukbare jødene". To soldater satte seg opp i transportbilene og startet motorene. Vi så på ekshaustrørene. Først kom det ut en gråblå blanning. Da motorene var blitt varme, ble gassen farveløs, men på luftvibrasjonene så vi at den fremdeles strømmet ut.

Så ble dørene på den siste godsvogner åpnet og de " ikke-brukbare jødene" begynte to og to en langsom marsj fram gjennom geleddene av soldater. De steg opp i transportvognen. Bilene hadde ikke hele bakenden åpen som møbelvogner når de blir lastet, det var bare en smal dør og en liten trestige var stillet opp slik at jødene, hvorav mange var svært gamle, slapp å klyve for å komme inn. Ved foten av hver stige stod en av offiserene med en liste i hånden, ropte opp navnene og merket av med blyanten hver gang en mann eller kvinne forsvandt under vognen. Iblant stod det galt fornavn eller feil fødselsdato på listen, da fortalte de det til offiseren og han rettet det. Denne mange av dem var gamle ektepar, og de gikk sammen mellom geleddene av soldater. Den gamle kvinnen holdt hånden på den gamle mannens arm, og han bøyde seg så ridderlig mot henne som en brudgom på sin bryllupsdag. De så meget ordentlige og rene ut og vi undret oss over hvordan de hadde greid å holde seg slik. Noe som forundret oss ennu mer var at mange av de gamle hadde hatter på seg - svarte filthatter eller små svarte kalotter som de måtte ha børstet omhyggelig. Noen av mennene leste bønner med høy, syngende stemme mens de gikk, og de slo seg for brystet med knyttede hender, slik de gjør det i sine synagoger, ikke ydmykt, snarere i stolthet eller opphisselse som om de diskuterte med seg selv. De gav ikke soldatene et blikk. Noen gikk langsomt, andre med lange energiske skritt som om de skulle til et viktig møte i transportbilen.

Da begge de store bilene var fulle, gav en av offiserene tegn, og dørene ble stengt. Vi så at disse dørene var meget tykke og av en så innviklet konstruksjon at de minnet om dører i et kassaskap. De skulle være lufttette. Offiseren tok fram klokken, og gjorde et tegn til sjåføren. Motorene fortsatte som før, og vognene rørte seg ikke, men det strømmet ikke lenger gass fra ekshaustrørene. Soldatene satte seg på skråningen ved siden av toget og rullet sigaretter. Offiseren stod alene igjen mellom de to transportvognene med synene festet på klokken som han holdt i hånden. Vi hørte ingenting annet enn den kraftige duren av motorene. Dette varte i flere minutter og ingen rørte seg der ute. Vi så bare solen, sporene, himmelen og stenene. Plutselig sa en av kameratene i vognen vår at han kjente lukten av gass og begynte å kaste opp, flere andre gikk det også dårlig med og vi delte derfor våre siste sigaretter og røkte dem sammen.

Det gikk kanskje 20 minutter - det kan ha vært lengere eller kortere tid, for ingen av oss hadde klokke. Da puttet offiseren uret sitt i lommen og kikket i en gjennom noe som må ha vært et nikhull, først i den ene vognen, og så i den andre. Så gav han tegn igjen,

motorduren sank ned til det normale og vognene begynte å bevege seg. De kjørte nedover den smale veien som var dekket med grus og støv og de rystet og slingret voldsomt. Vi ble syke igjen, for vi tenkte på hvorden vognenes innhold måtte bli slengt om hverandre på den ujevne veien. Noen svarte fugler fløy opp, fulgte etter vognene og kretset høyt over dem i luften. Så forsvandt vogner og fugler ut av syne og alt ble stille igjen.

Omtrent en halv time senere kom vognene skramlende tilbake med en hvit støvsky etter seg. De var tomme nu, og gassen strømmet murtert ut av ekshaustrørene , akkurat som på almindelige, hyggelige biler. De snudde og stilte seg opp som først, dørene ble åpnet, stigene stilt opp og soldatene dannet igjen sin alle. Denne gangen ble de ferdige med den siste vognen "ikke-brukbare jøder" og begynte å losse den nest siste.

Arbeidet fortsatte hele ettermiddagen og utover natten. Da det var blitt mørkt, holdt soldatene tendte fakler i hendene - ikke lommelykter, men virkelige fakler. De jødene som fremdeles var igjen hadde begynt å synge mens de ventet på turen sin. De hadde underlige sanger - glade sanger som hørtes tvistet ut og sørgelige sanger som nesten var lystige. En sang begynte med å fortelle om et ildsted hvor det ikke fantes noen ild, den gamle rabbineren sitter lenet mot ildstedet og rundt omkring ham sitter barna med klappende tenner og han lærer dem det gamle alfabetet, og de gjenter det i kor i en underlig syngende tone og vugger fram og tilbake med kroppen og blir varmere og varmere, til de plutselig ser at det sprakar en stor herlig ild i peisen som ingen har tendt på. Men yndlingssangen var den vi hørte da vi begynte reisen, og da dørene til godsvognen var åpne nå, hørte vi sangen tydeligere. For hver gang en "ikke-brukbar jødo" marsjerte fram gjennom geleddene, fikk skinnet fra faklene skyggen hans til å vokse og danse på klippene, og når han hadde gått opp stigen, vendte han seg om før han gikk inn i transportbilen, strakte armene mot himmelen og ropte tilbake mot godsvognen:

"Hva skal vi spise når Messias kommer ?"

og de som ennu var igjen i jernbanevognen sang tilbake:

" Av Behemots kjøtt skal vi spise".

Mannen som stod øverst på stigen vendte seg da med små dansende skritt mot døren og forsvandt inn i vognen, og den som kom bak ham strakte armene opp og spurte

" Hva skal vi drikke når Messias kommer ?"

og de andre sang:

" Vin fra Karmels berg skal vi drikke,
Av Behemots kjøtt skal vi spise,
Deborah, vår mor, skal sitte til doms,
Moses vår rabbi skal forkynde loven for oss,
David, kongen vår, skal danse for oss,
og vi skal glede oss når Messias kommer."

Ved midnattstid var de 5 vognene med "ikke-brukbare jøder" komne og ingen sang hørtes lenger. De to offiserene reiste sin vei i sportsbilen, skinnet fra lyktene danset mellom klippene. Om en stund kom vårt gamle lokomotiv tilbake fra dalen, hostende og spyttende, og vi reiste videre. Utover natten skiftet toget igjen ved flere stasjoner. Sigøynervognen ble koblet fra, likeså vognen med de verdende bordellpikene, ved forskjellige stasjoner og med forskjellige bestemmelsessteder. Ut på morgensiden ble jeg og 10 andre hentet ut av vognen vår og ført til en kupe uten vinduer i et almindelig persontog. Vi reiste hele formiddagen, og ved middagstid kom vi tilbake til den byen vi hadde startet fra for 36 timer siden og ble kjørt tilbake til fengslet. Det hadde nok vært en feil i listene, vi skulle i det hele tatt ikke ha vært med i den transporten. Da jeg ble alene i min gamle celle, var jeg så lykkelig at jeg kysset jernstaven for døren.

Ja, dette var en detalj fra en av de mange blandede transporter.. De står ikke i noen togtabell, men hver natt ruller de i alle retninger - fra 10 til 20 kuvogner som er låst og boltet og trekkes av et gammeldags lokomotiv, som spruter gnister ut i natten.